

АЛЕКСАНДЪР КУПРИН

ЗА ГЛУХАРИ

Превод от руски: Воля Драгомирецкая, 1979

chitanka.info

Не мога да си представя кои усещания на света биха могли да се сравнят с онова, което човек изпитва при лов на глухари. При него има толкова много неочаквано, вълнуващо, тайнствено, трудно и прелестно, че тези впечатления не може да се забравят цял живот.

Събуждаш се посред тъмната, безлунна мартенска нощ и отначало съвсем не можеш да разбереш къде се намираш. Лежиш на глинения под до цяла камара нажежени главни, по които от време на време трепетно пробягват последните огнени езици. Направените от дървени трупи стени и също такъв таван са покрити с дебели от пръст черни, висящи като ресни сажди. Пространството е около половин кубичен сажен^[1]. Вместо врата има тесен отвор, през който поглежда нощта — по-тъмна и от тези опушени стени.

На стървеното хъркане на човека, лежащ от другата страна на огъня, бързо възвръща паметта на неуспялото да се събуди окончателно съзнание. Намираме се в стара, изоставена въgliщаарница, в самия център на Полесието, на четиридесет версти^[2] от каквото и да е жилище, освен самотните горски къщички, изгубени сред непроходимия гъсталак. От всички страни сме обкръжени само от вековна борова гора.

В паметта ми изплува целият вчерашен ден: ранното прибързано потегляне и тясната горска пътека, виеща се в най-неочаквани зигзаги между дърветата — пътечка, по която умеят да се промъкват само привикналите, миниатюрни, но сърдити и бойки кончета от Полесие. Цял ден ние ту се промъквахме през преспи от рохкав мръсен сняг, ту газехме в гъста кал, ту се тръскахме и подскачахме заедно с каруцата по витите напреко на пътя коренища, ту на пясъчните, вече просъхнали възвищения слизахме и с викове ободрявахме уморените, потъмнели от пот коне, ту преминавахме покрай отнесени от есенните придошли води мостове, през недълбоки, но широки и бързи, кафяви от тиня горски ручеи... Накрая около една от будките на горския пазач пътят съвсем изчезна, прекъсна се и ние се добрахме до въgliщаарницата пеша сред бързо спускащия се върху земята здрач по едва забележими пътечки, зли, гладни, непрекъснато губейки пътя и съмнявайки се един в друг...

Неподвижен, устремен към мен поглед ме заставя да се обърна. Моят спътник вече не спи. Той спокойно ме гледа със сънни, нищо неизразяващи очи и усилено подръпва загасната къса лула. Виждайки,

че аз вече бодърствам, той с език придвижва лулата в ъгъла на устата си и произнася глухо:

— Ехе!... Не спите ли, панче? А аз цяла нощ не спя. Пазя ви.

— Затова значи така хъркаше.

— Е-е!... Аз с едното ухо спя, а с другото през цялото време слушам... Аз съм хитър... Я, млади пане, колко ли ще да е частът?

— Един без четвърт... Може би е време да се стягаме?

Трофим умърлушено гледа гаснещите въглени, замислено почесва тила си, килвайки шапката си съвсем над очите, след това почесва кръста си.

— Та какво! — изведнъж възклика той с неочекван прилив на енергия. — Щом се стягаме, да се стягаме. По-добре е да потеглим полека-лека, без бързане...

Подготовката не ни отнема много време. Аз пристягам по-здраво около кръста си патрондаша и изваждам изпод него краищата на дрехата си, за да дам по-голяма свобода на ръцете, силно разтърсвам цялото си тяло, за да се уверя, че нищо по мен не дрънчи, не се подмята, нахлувам кожените бахили^[3] и здраво ги привързвам малко над коленете си, а през това време Трофим ми дава последни наставления и макар да съм ги чувал най-малко десет пъти, слушам ги още един път с внимание и ново любопитство.

Трофим Щербатия е главен горски пазач, на чието благосклонно внимание съм препоръчен от лесничия — мой роднина и негов непосредствен началник. Трофим е безгрижен, груб, малко самохвалко и мързеливец и тайно търгува с държавен дивеч. Това са неговите отрицателни качества. Но затова пък е смел, познава гората не по-лошо от който и да е звяр, прекрасен стрелец е и неуморим ловец. Към мен той се отнася покровителствено.

— Отначало глухарят издава звуци доста боязливо — с наставнически тон говори Трофим. — Плюква и мълква. Седи си на клона и се ослушва на всички страни. След това пак: плюк, плюк! — и отново става тихо. И ако в този момент, панче, мръднете или закачите сухо клонче, само ще успеете да чуете как глухарят отлиза шумно. Защото макар и да го наричат глухар, няма в целия свят такава внимателна птица, като него... След това изведнъж започва брусенето. Дочуете ли го, мигом направете четири-пет скока и спрете, но чакайте повторение на същата песен. Той скоро пак ще запее. Вие пак напред и

пак стой! Някой глухар, като се увлече, без почивка до тридесет „песни изпява“, а вие само правете по няколко скока напред. А след това изведнъж глухарят мъква. Половин час се ослушва. Е, тук нищо не можеш да направиш: както си застанал, така и стой. А щом той отново почне да пее, то вие, панич, една песен пропуснете. Намират се сред тях такива негодници, че и стрелеца измамват. Харкуни ги наричат. Заплюка, заплюка...ти — скок, а той мъква. Почака малко и започне да хърка: хрр... хрр... С това на другите глухари съобщава вест: Пазете се, казва, стрелец идва. И ако някъде такъв харкун се е появил — цялото токовище пара не струва. Само това и прави, дяволът, че седи на клона и дебне не идва ли някой.

Качваме се по три пръстени стъпалца, измъкваме се от въглищарницата ребром през тесния отвор и веднага попадаме в такава дълбока тъмнина, като че ли са ни потопили внезапно в някаква гигантска мастилница. Отново спирам в нерешителност, почти със страх. За да изляжа себе си, аз нарочно за няколко секунди затварям очи и след това бързо ги отварям. Не! Нощта, както и преди, е толкова черна и непроницаема, че всява ужас. Обръщам глава нагоре. На небето няма нито една звезда и в мен изведнъж проблясва мисъл: нима всичко живо е осъдено да потъне след смъртта в същия непобедим, вечен, ужасяващ мрак?

— Какво правите, панич? Вървете след мен! — чувам някъде пред себе си глухия глас на Щербатия.

Вървя и се вслушвам в неговите стъпки. Боязливо протягам напред ръце и внимателно опитвам с крака почвата. Всеки миг очаквам, че ще набуча лицето си на остър клон и от това очакване чувствам в очите си странна тъпа болка, като че ли някой ги натиска отвътре.

Вървим без път, направо. Краката ни без всякакво усилие потъват до коляно в редкия като каша зърнест студен сняг, под който при всяка стъпка жвака вода. Ту вървим по непрекъсната кал, едва измъквайки краката си от нея, ту се изкачваме по сухи и твърди хълмчета, понякога крачим по туфи от мъх, меко и еластично огъващи се, когато стъпваме върху им. Но къде сме? Къде отиваме? — не зная. Още от първите стъпки престанах да се ориентирам и сега нашето шествие ми се струва нещо нелепо, тежко и фантастично, като кошмар. Понякога клонки от някакви дървета мешибат по лицето, захващат се

за раменете ми, като че ли са дълги невидими ръце. Понякога точно пред мен, на аршин от лицето ми, изведенъж израства черен дебел ствол на дърво. Аз спирам, отдръпвам се в страха си и протягам напред ръце, но пръстите ми срещат все същия непроницаем за очите, пропит от тъмнина въздух.

— Вървете, вървете, панич — ободрява ме Щербатия. — Тук наблизо е... всичко на всичко верста и половина... Би могло... О, дявол да го вземе!...

Чувам как той пада някъде надолу, чупейки сухи съчки, и как след това тялото му изведенъж цопва във вода. Обхваща ме див egoистичен страх и никаква смаяна, безпомощна, жалка озлобеност. Струва ми се, че ако направя макар само още една крачка сред тази страшна тъмнина, аз също ще полетя в дълбоко, студено и мръсно тресавище.

— В яма попаднах! — говори отнякъде изотдолу Щербатия и чувам как той, измъквайки се, пухти и тъпче с крака калта. — Минете по-наляво, панич, по-наляво. Вървете след мен... ето така... И как успях така ловко да я улуча? Уж познавам това място. В тази същата яма през пролетта по-миналата година падна лос. Така и хвърли топа вътре, не е можал да се измъкне.

Неговото спокойствие се предава и на мен и аз отново се тътря, опипвайки като слепец въздуха с ръце ислушвайки се в стъпките на горския.

— Много ли остана, Трофим?

— Остана? Още около верста има. Не, не ще да е верста... Помалко... Ще да има около три четвърти.

За да излъжа своето нетърпение, започвам да броя крачки. „Ще отброя поне петстотин крачки — мисля си, — тогава вече съвсем малко ще остане“. Вече успявам да отброя над двеста, когато изведенъж се блъскам в гърба на спрелия Щербатий.

— Защо спря, Трофим?

— Тук по- внимателно трябва, панич. Рекичка ще преминаваме.

Чувам как бързо течащата вода бълбука и проплясква около Трофимовите ботуши и почти веднага чувствам, че и аз самият постепенно нагазвам във водата, която еластично и яростно се удря в краката ми. Разлялата се горска рекичка не е дълбока, но тя така стремително се носи надолу по стръмния склон, че съм принуден да

влача краката си по дъното от страх да не бъда повлечен от течението. От време на време попадам на по-дълбоки места и всеки път, внезапно хълтвайки в тях, чувствам как от уплаха дишането ми се прекъсва от бърза и къса въздишка. Малко ми е страшно, защото самата вода не виждам в тъмнината, но от всички страни, надалеч около себе си чувам нейното забързано ромолене, тайнствени приплясквания и гневен ропот...

Накрая излизаме на плътен, твърд пясъчен бряг. Аз едва сега забелязвам, че нощта малко е просветляла, — вече смътно виждам гърба на крачещия напред Трофим и неясните очертания на боровете. Трофим пътьом обръща към мен глава и шепне:

— Е, панич, вървете бавно, не шумете! Сега ще стигнем токовището. „Той“ още от вечерта е кацнал на мястото, а сега се е събудил и слуша...

— А скоро ли ще започне? — питам също шепнешком.

— Тсс... тихичко!... Отначало жеравите ще запеят.

Сега ние се придвижваме бавно, стъпка по стъпка. Под краката ни е тесничка горска пътечка, леко заледена и хълзгава.

Трофим върви съвсем безшумно в своите леки обувки от лико, но аз почти непрекъснато настъпвам някакви клонки и съчки и ми се струва, че прашенето от чупенето им оглушително се разнася по цялата гора.

Трофим спира и без да се обръща, ме вика с ръка. Аз приближавам. Той се навежда към ухото ми и шепне така тихо, че с мъка улавям думите му:

— Тук ще спрем. Не мърдайте, панич!

Нощта избледня още повече. От земята се издигна гъста мъгла. Аз чувствам нейния влажен допир върху лицето си, усещам миризмата й на влага. На нейния бял фон най-близките борове неясно се очертават със своите прави голи стволове. В тяхната неподвижност сред дълбоката тишина, сред тази хладна мокра мъгла се чувства нещо сурово, съзнателно печално и покорно.

Не зная колко време е минало, може би пет минути, може би половин час. Внезапно слухът ми бива поразен от такива странни звуци, че аз неволно изтръпвам от изненада. Това са някакви високи, необикновено звучни и хармонични стонове. Никак не мога да определя откъде идват: отляво, отпред или отзад? Те бързат,

имитират се един друг, задминават се, сплитат се и отново се разделят, като образуват своеобразен птичи хор, а разбудената гора им отговаря със звънливо чисто ехо.

— Жерави! — едва чуто произнася Трофим.

„Уу-рли, урлу-рли, урлу-рли“ — стене по цялата гора невидимият хор и едва замъкнал, в гората отнякъде от противоположния край на гората се разнасят същите хармонични стонове на друго ято пробудили се жерави, после се обаждат трето ято, след него — четвърто... Този утринен концерт пробужда цялата гора. Заек започва да шумоли някъде близко около нас, кукумявка се разкиска и отново всичко стихва, потъва в предишната сънна дрямка. Ние стоим мълчаливи и неподвижни. Едва дишаме и губим представа за времето, подслушваме тайните на гората.

Изведнъж Трофим трепна, протегна врат, изпъна напред тяло и така замръзна в напрегната очаквателна поза. Очевидно неговият привикнал слух беоловил някакви далечни, слаби звуци, но аз, колкото и да се вслушвах, колкото и да напрягах вниманието си, нищо не можах даоловия освен непрекъснатия глух шум в ушите ми.

— Пее! — прошепна Трофим. — Чувате ли?

— Не.

— Нищо, вървете след мен! Скачайте, както правя аз! Стъпка в стъпка... А като чуете съвсем ясно песента, кажете ми... Аз ще ви оставя... А? Долавяте ли? Пак запя!

Но аз, както и преди, нищо не чувах. Изведнъж Трофим, като че подхвърлен от силна пружина, се отлепи от мястото, направи три грамадни скока напред по дълбокия сняг и спря като вкаменен. Аз не успях да го последвам и пропуснах един скок.

Трофим мълчаливо се обърна към мен и със зло и развлнувано лице ми се закани с пръст.

След минута пружината пак го изхвърли напред. Сега аз успях и попадайки в същите стъпки в снега, по които допреди секунди се намираха краката на Трофим, можах да спра едновременно с него. Трофим одобрително поклати глава.

По този начин направихме около двадесет прибежки, когато накраяолових гласа на пеещ глухар. Това бяха сухи, отривисти звуци с метален оттенък, наподобяващи почукване с нокът по празна метална кутия. Те следваха един след друг, отначало много рядко, с интервал от

няколко секунди, но след това се повтаряха все по-често и по-често, докато преминаха в бърз, почти сливащ се барабанен бой. В този момент ние с Трофим стремглаво се хвърлихме напред, високо вдигайки крака и разхвърляйки около себе си пръхкав сняг.

— Трофим — прошепнах аз, като дръпнах горския за ръкава, — сега аз...

Той грубо изтегли ръката си и укорително поклати глава. И чак когато глухарят пак забарабани, Трофим рязко се обърна към мен и крясна.

— Може да се говори само по време на пеенето. Почакайте!

Като изчака още едно барабанене, той бързо прибави с висок глас:

— Запомнете! Целете се по време на пеене! Зареждайте по време на пеене! Стреляйте по време на пеене...

Накрая, по време на третото барабанене, той каза вече по-спокойно:

— И ако ви се прииска да кашляте, пак чакайте песента... Е... вървете!

Глухарят почти веднага „запя“ за четвърти път. Понесох се напред. В същото време побягна и Трофим, но не след мен, а в противоположна посока. По такъв начин за пет прибежки ние се изгубихме от поглед и аз останах сам.

Сърцето ми биеше така силно и краката ми така трепереха, че реших да пропусна няколко песни, за да се съвзема. И в този момент долових съвсем ясно ново плюкане и ново брусене с непрекъснат твърд и рязък звук, наподобяващ повече стържене или триене на две метални повърхности. Това брусене не продължава дълго — около четири секунди, — но през тези секунди глухарят абсолютно нищо не вижда и не чува, защото плътно затваря очи, а слуховият му канал се запушва от набъналите с кръв кожни гънки и костните израстващи върху долната му челюст. В тези секунди птицата няма да обърне никакво внимание дори на оръден изстрел. Много по-късно разбрах, че всички тези звуци глухарят произвежда чрез своя крив и твърд клюн. Той е единствената птица, която няма език, но за сметка на това огромната му устна кухина е прекрасен резонатор. Започвайки да пее, той удря горната част на клона си в долната. После се ослушва.

Повтаря същото и пак се ослушва. След това продължава следващите „части на песента“.

Докато си почивах, глухарят изведнъж престана да пее и замърка, вероятно за около десет минути. После той продължи. Съгласно наставленията на Щербатия аз пропуснах първата песен. Глухарят веднага, почти без прекъсване, запя втората и аз направих няколко скока напред.

Равният наклон, по който ми се налагаше да тичам до този момент, премина в ниско разположено воднисто блато, обрасло с рядка борова гора. На отделни места растяха редки елхи, трепетлики и нискостъблени храсти хвойна. Самотни туфи, покрити с мек мъх и боровинки, стърчаха тук-там изпод тънкия и крехък утринен ледец, покрил през нощта блатото. Невинаги успявах да стъпя на тези туфи и се хълзгах, затъвайки до кръста в тиня. Бахилите ми се наляха с вода и страшно натежаха. Един път, измъквайки крака от блатото, не можах да запазя равновесие, пробих с тяло тънкия лед и се проснах целият право в лепкавата студена каша. Аз обаче имах мъжеството да лежа в това неудобно положение, за да не подплаща глухаря. Лежах и слушах как над мен бълбукат издигащите се от блатото мехури, чувствах как вонящата влага бавно се просмуква във врата ми и ръкавите на дрехата... За щастие глухарят не подложи на дълго изпитание търпението ми. Когато той запя, аз бързо скочих и се закрепих на туфата. При следващата песен затичах по-нататък. С всяка прибежка песента ставаше все по-ясна и по-ясна. Накрая спрях. Чувах, че глухарят пее някъде съвсем наблизо, над самата ми глава, на един от шестте или седемте бора, заобиколили в почти правилен кръг туфата, на която стоях. По време на пеенето вдигнах глава и започнах жадно да се вглеждам в гъстите шапки на боровете, но или нощта беше все още твърде тъмна, или зрението ми — недостатъчно остро, та аз нищо не различавах в тези черни маси от заплетени клони.

А глухарят все пееше и пееше, като редеше песен след песен. Той така се разгорещи, че окончателно забрави за предпазливостта: вече не чакаше, а започваше направо с барабанене и едва завършил една песен, веднага започваше друга. Никога през живота си — нито по-рано, нито впоследствие — не съм чувал нещо по-странны, загадъчно и вълнуващо от тези металични, твърди звуци. В тях се чувства нещо допотопно, нещо принадлежащо на отдавна изчезнали

формации, когато птици и зверове от чудовищен вид са се викали със страшни гласове в тайнствените първобитни гори.

Стори ми се, че в клоните на най-близкото дърво мръдна нещо черно. Това „нещо“ би могло да бъде и клонче, и птица, но въображението ми подсказваше, че то е глухарят. С треперещи ръце се прицелих... Краката ми също трепереха от вълнение, а сърцето така биеше в гърдите ми, че ми се струваше, че звукът от неговото биене се разнася по цялата гора.

Глухарят запя отново. Аз дръпнах спусъка. Как загърмя, как затреща разбудената след моя изстрел гора!... По цялата ѝ грамадна площ се понесе echo, разбивайки се в дърветата на хиляди, бавно затихващи отзуви, и още дълго-дълго глухо бучеше и тътнеше, някъде далеч в края на гората... От дървото като дъжд се посипаха откъснати от изстрела борови иглички. Сигурно те са обсипали и глухаря, защото той за няколко секунди прекъсна песента, но след това, като че ли разсърден на внезапната пречка, запя с ново ожесточение.

Веднага след своя изстрел чух зад гърба си, много надалеч, изстрела на Трофимовата шестлинейна едноцевка — характерен, дълъг, глух, подобен на топовен изстрел. „Този там навярно не е пропуснал“ — помислих аз и почувствах в сърцето си ловна завист.

Наближаваше да се развидели. Стана още по-прохладно и повлажно. Пак се провикнаха жерави и отново отговориха на техния вик горските обитатели: звънко запърха кълвач, меланхолично застена гургулица, някъде се зачу срамежливо и нежно бълбочене на тетрев, птичетата с лек писък се размърдаха в храстите.

А аз все стоях, като не се решавах да стрелям още един път, и започнаха да ме налягат скука и умора. Изведнъж от страната на Трофим се раздаде втори изстрел. Нещо мръдна горе над главата ми. Вдигнах очи и почти на същото място, по което преди малко стрелях, съвсем ясно видях глухаря.

От мен до него по права линия имаше не повече от десет-петнадесет крачки, но ми се стори голям колкото домашен гъльб. Пеейки, той ту изтегляше напред, ту прибираще шията си — също като пуйк, когато кряска, а преминавайки към втората песен, той целия се обръщаше кръгом на клона, разперваше надолу крила и с шум разтваряше като ветрило опашка. Във всичките му движения имаше нещо натруфено, дълбоко важно и комично.

Този път не пропуснах. Глухарят като камък рухна долу, удряйки се тъпо и плътно о земята. Притичах до него. Той беше жив и конвулсивно се биеше и подскачаше по земята, яростно удряйки с могъщите си криле. Страданията му обаче не бяха продължителни. Той падна по гръб в малка локвица и не можа повече да се повдигне. Няколко пъти шията му се вдигна и се спусна във водата, после по краката му премина лека ситна тръпка и всичко беше свършено.

Аз го вдигнах. Тежеше около петнадесет фунта, а по ръст се равняваше на средно голям пуйк. Шията и коремът му бяха черни, гърбът — светлокафяв, с белезникави петна, веждите — червени с кадифян оттенък, краката — в сиви гащички, а пръстите им — покрити с костени ресни, очите — кръгли, кафяви, с голяма кръгла и черна зеница.

Скоро дочух гласа на викащия ме Трофим и ние се събрахме на предишната пътечка. На гърба му висяха два глухаря, които той бе завързал един за друг, промушвайки през клюновете им връвчица.

— Аз съм хитър — се похвали той. — Като приближих до своя петел, чух, че в този момент долетя и друг и кацна близичко... Когато започнаха и двата да пеят, помислих си, че ако гръмна моя, другият ще чуе и ще отлети. И ето какво направих. Прицелих се в моя и чакам кога другият ще запее. Щом оня запя, аз веднага — бум! — и падна. И веднага към другия — раз! — и готово. Ето така ги правим ние тези работи, панич!...

След това премери на ръка моя глухар и изказа похвала:

Петелът е добър... Добър е петелът... Е, наслуша, панич! Когато се връщахме обратно, гората съвсем се събуди, оживя и се изпълни с радостен птичи гълъч. Миришеше на пролет, на просъхваща земя и на миналогодишна гнила шума. Синьото небе беше така прохладно, чисто и весело, а върховете на боровете, като обсипани със златен прах, вече се грееха в първите лъчи на пролетното слънце.

1899

[1] *Сажен* — стара руска мярка за дължина, равна на 2,134 м. —
Б.р. ↑

[2] *Верста* — стара руска мярка за дължина, равна на 1066,78 м.
— Бел. (moosehead) ↑

[3] Бахили — вид дебели кожени чорапи. Те се правят от цяло парче кожа и затова изобщо не пропускат вода — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.